

לכל הצדדים לסכסוך לעיתים יותר מאשר בהליך המשפטי, שהינו מוגבל לעיתים רבות ביכולותיו לתת לילד-התובע את הסעדים האמיתיים שהוא מבקש, כגון פיוס, הריעה של התורים והדאגה במעשיו.

דומה שהצעתנו המשולבת מבטאת פשרה מאוזנת בין המודלים השונים, אין היא מפורייה במבט על זכויות הפרט על-חשבון זכויות המשפחה, היא מנסה לראות את התמורה בכללותה, ומתייחסת גם לטובתו של הילד בטובנה הריבוי ולחשש מפני סיטואציה שבה יוכח הילד בתביעה, אך תהיה כל תלוקה טובה שערך נותרת בערונת התא המשפחתי.²¹⁵ בתחום להצעתנו, הינו אומנם מקומם, בכל הכבוד הראוי בטופו של דבר, לקבל את התביעה בעניין אמילי, הוצאת הלכה זו עומדת במבחן המודל המשולב שהוצע בחיבור זה. משפחה אמין לא תופלת בטיפול חוץ-משפטי כלשהו. תבוקים המוכרחים של הילדים, שבהם בינתיים והקטנו משפחות עצמאיות, היו קשים, והתנהגותו העקבית של האב בעקבות נישואיו השניים לא התירה מקום לספק בדבר אי-היכולת לאסוף מחדש את שבריה של המשפחה המקורית בכל דרך שהיא, התנהגות וקשה היתה רצינית, אך גם חומרית, ונעשתה בצורה חרונית ומכוונת או פזיזה למצער, ומתוך בחירת תופשית תכונה מלאה, עם זאת היה בהחלט מקום, כאמור, לצמצם את התלכה, לדיסנה ולקבוצי לה אמות-מידת המתייבשות ממש באופיו של התא המשפחתי ומייחודיותו, אמות-המידת והתעצות יכולות להיאם, בשינויים המתוכננים, לכהונת החברה המשפחית בתביעה וניקית של ילד כלפי חוץ גם בנין עילות אחרות.

הציון והאיון: משפט ואהבה במסלכת האללים של הסלך ליר

עיון בספרו של פול קאהן
Law and Love: The Trials of King Lear

יערה אלוין*
ונעם וירן**

*האתבה בעיני עצמה היא חוק עילוי,¹

א. הקדמה 4 ב. מה בין המלך ליר לבין משפט ואהבה? 4 ג. מילים
לא אומרות מאומה? על המשפט כממלכה של מילים 4 ד. מצפן
למשפטי

א. הקדמה

כאדם החי במדינת-חוק, המלך ליר פועל בין שני עולמות: עולם ציבורי-מדיני ועולם רגשי-פרטי; אלא שבהיותו מלך, הוא ניתן ביכולתו (מסוכנת) לשלב בין השניים. בעיניו ימיר אכן בתור לשלב בין שני העולמות ולהעניק את ממלכתו לנבחרתו. כאמת-המידת למהות המהות בת ליר בעצמה אהבתו כלפי. בפועל זו, אף מבלי שכווין לכך, יצא ליר למהות בין שני עולמות שונים כל כך רחוקה ממשנהו; במעשיו ביקש לכוונן פועלה בעלת תוקף משפטי כללי על בסיסם של רגשות האהבה, המשתייכים, כך גוראה, לפרטי הנבחרת. לו רק ידע לתייך יורבילו מעשהו האהבה, דוגמה כי היה בומר לזימנו ממוזגם של השניים, אשר דורקא פיצולם הוא המאפשר להם הנדדה וקיום.

בזכות זה, שבו נבגש המשפטי עם האהבה, פול קאהן (Kahn) בומר להחלי את ספרו תרביעי, *Law and Love*?² נקודת-הפגש זו מאפשרת לקאהן לצאת תוכן נוסף לחיפשו אחר עולם משפטי ייחודי ואחר האופן שבו עולם זה מתייחס לתופעות חברתיות שונות ואף זרות לו. בתמ"ד, קאהן בומר כיצד המשפט, כמערכת המפעילה כוח, כמערכת תרבותית בעצמה, מטוגלת לשאת-זלחת עם שדות-פעולה הנושקים לה המכלילים הן

* תלמידת לומאן מוסר במשפטים, בית-דספר למשפטים, המסלול האקדמי – המכללה למנהל.

** בוגר החוג למדע המדינה והפסיכולוגיה למשפטים, אוניברסיטת תל-אביב, תלמיד לתואר

מוסר במשפטים, אוניברסיטת תל-אביב.

אנו מבקשים להודות לארינה בן-דבתי על תרומותיה, ותעתיקיה ועזרתה המסורה, כמרכז בצוננו החרוה למהדר אביע על הערותיו המועילות.

1 *maior lex amor est tibi.* Boethius *De Consolatione Philosophiae* (C. Moreschini Ed., München, 2000) Libra III, Metrum XII, 97
2 P.W. Kahn *Law and Love: The Trials of King Lear* (New Haven, 2000)

213 גם הנישא שמנו ציון כי אופיו של התא המשפחתי מחייב התייחסות מיוחדת וחריגה:

"התערבות רבה יותר של המדינה, דרך מערכת בתי המשפט, בהחלטות הורים כלפי ילדיהם... מקנה לילד מעמד חוק יותר בתוך המשפחה. היותו זה של המעמד של הילד הוא לעיתים דרישה מדינית, שהיא בכך נבקשת ומעוררת לפעמים האוטונומיה של המשפחה. תהליך זה סופו שיפגע גם בילדים צעירים, שכן יש לזכור כי הנגיחה של גישת האוטונומיה גורם כי ההורים הם מקבלי החלטות השונים בחור עבור ילדיהם. והמשך הוא שערצור מעמדם בתקופת ילדותם את כלל יחסי המשפחה." (עניין פלוגים, לעיל תעודת 55, בע' 260-261; ומשך דומה קיים גם אם מהמקדם בשיקולי צדק מתקן בין שני צדדים בהתעלם מהשכלות על מקרים עתידיים, כפי שפירפסור אריאל פורת מוחר: "הנטייה של בתי-המשפט להתמקד בשיקולי תצדק שבין הצדדים מובנת למדי, ואם יורשה לי לומר, אפילו נסלחת, השופט אינו עוסק בצדדים אלא בנטייה של המשפחה או איש-האקדמיה, ובוודאי שאין לדרוש ממנו להתעלם מהתחושות תצדק המהפכות בליבו, עם זאת, מודעות להשקפתו של המשפטן המותווה של נמעני המשפט הכרחית לשים שכלולו ועשייתה שלמה יותר." (א' פורת "שיקולי צדק בין הצדדים לחוזה ושקוללים של הכוונה התנהגותית בדיני החוזים של ישראל" עיוני משפט כב (תשס"ו) 647, 684) במשפחה – הדברים נכונים אולי אף שבשניים, להשכלת אמירה זו על אפשרות לפתור מסוחר משפחתי (כאוחו מקרה בין בני-יגו בעניין חודי) שלא באמצעות התערבות משפטית ראו שם, בע' 661-667.

קאזון ברוך בספרו את תנאי האפשרות להתמודדות משפטית עם שירת של אהבה,⁶ התמודדות השואפת להחליף כונה של עוצמת השירה על הנחות-היסוד התייחודיות לו. כאמור, קאזון מציג בספרו כיצד שדה האהבה והשדה המשפטי מנוצים ופועלים על בסיס שונה ואף נוגד, באופן שונה לצדדים שונים. גם את המעלות של שני השדות שונה; בעוד המשפט מוצא את מקומו במסגרת ה"סיספולקוויס", היכן שותכת הוא אמת-המדה השלמה, האהבה מוקמת בעיבורה של הספירה הפרטית – ה"סיס-אימפריוקס" – שם שולט, כביכול, היגיון שונה בתכלית המבוסס על אלטרואיזם. אין זה מפתיע, לפיכך, שהמפגש ביניהם מביא בסופו של דבר לירי שלילה ואף לחרס תודימי, קאזון ברוך כיצד, במסגרתו של המשפט, כל ניסיון לכופף את השירה המשפטית-התייחודית לאמת-המדידה של השירה הדיגיטלית-פרטית גידון לכיסולן ומביא לירי אובדן המשמעות של התייחוד המשפטי.

וכך קאזון תווך אל המלך ליר על-מנת ליצור קונטראדיקציה ליהסי משפט ואהבה: על-מנת לבחון את חיתכנות המיוג בין השניים.⁸ ספרו של קאזון כיצד נקשרים במתנה באהבה, אהבה, הלך משפטי, בגינה ומוות, הוך שחזא מקיש מהתפתחות אלה אל האופן שבו המשפט נחפס בהיסו לאהבה (ולפיכך), בכסיסם של דברים קאזון מראה כיצד נסיונו של המלך ליר למוג בין האהבה לבין המשפט בתחילתו של המחתה, על-ידי השלמת תפיסות-יסוד מועלים האהבה ומחשה הפרטי על המעשה המשפטי-התומכי של הלוקה המרינה לבנותי, גורם ציוות שיערער לחלוטין בסופו של דבר את הסדר המריני ויביא את המלך ליר ואת נתיניו הנאמנים ביותר לירי שיגעון ואף למוות. למעשה, הסדר התייחודי ייכון מחוץ רק כאשר לא ייחותר ולין קשר אחד של אהבה שיוכל להציב שנית על שלטון המשפט.⁹

6 אם נביח כי נרשיבים שונים מחזרים ביניהם בשדה-התפועלה המשפטי, הרי שתחילתו בספרו של קאזון הוא הניסיון לבחון את יכולתה של האהבה להתחרות בנרשיבים אלה בתחילתו של קאזון בכך ששירת האהבה אינו מוצא בדרך-כלל את מקומו בהשדה-הפרטי זה. אמ הנה ניסה להראות כיצד המדינה מסוגלת לגשר על המפדה הפרטיקה בין תחילתו הפרטי המוגזע על-ידי אהבת (נאליטואיאום) ובין התייחודן הציבורי המוגזע על-ידי יעילות (נאגואיאום) על-ידי שירת האלטרואיזם האוניברסלי למדינה, הרי שבמתנה שהמשפט אכן תינו המאפיין הכולל ביותר של ריבונות המדינה, אזי ריבונות המדינה, אזי ריבונות המשפט לכליל אלטרואיזם מסווג המאפיין על-ידי האהבה גורמת לניתוח תפיסה זו של המדינה כמאחזת בין שני השדות. (יש לציין כי אף-על-פי שנועשה ניסיון לצדד מערכת המשפטית בקיחה מכל רגש על-ידי הנישה החוקלתינית המסורתית (utilitarian), למשל במערכת הפלילית, שהחיה משיעמי להעשה תוך התעלמות מן היסוד הנפשי של העברייין, צדין מיל, כהנצלה, מסביר את יסודו וביסוסו של המשפט במונחים של רשעות (emotions), ראו ס' מיל התייעלותיות (מהחיות ומישיה, השמיים) פרק ה).
7 המבקר האנגלי Shakespearean Tragedy (Hampshire, 1985) 225
8 If we were doomed to lose all: 1904
9 We were doomed to lose all: 1904

6 אם נביח כי נרשיבים שונים מחזרים ביניהם בשדה-התפועלה המשפטי, הרי שתחילתו בספרו של קאזון בכך ששירת האהבה אינו מוצא בדרך-כלל את מקומו בהשדה-הפרטי זה. אמ הנה ניסה להראות כיצד המדינה מסוגלת לגשר על המפדה הפרטיקה בין תחילתו הפרטי המוגזע על-ידי אהבת (נאליטואיאום) ובין התייחודן הציבורי המוגזע על-ידי יעילות (נאגואיאום) על-ידי שירת האלטרואיזם האוניברסלי למדינה, הרי שבמתנה שהמשפט אכן תינו המאפיין הכולל ביותר של ריבונות המדינה, אזי ריבונות המשפט לכליל אלטרואיזם מסווג המאפיין על-ידי האהבה גורמת לניתוח תפיסה זו של המדינה כמאחזת בין שני השדות. (יש לציין כי אף-על-פי שנועשה ניסיון לצדד מערכת המשפטית בקיחה מכל רגש על-ידי הנישה החוקלתינית המסורתית (utilitarian), למשל במערכת הפלילית, שהחיה משיעמי להעשה תוך התעלמות מן היסוד הנפשי של העברייין, צדין מיל, כהנצלה, מסביר את יסודו וביסוסו של המשפט במונחים של רשעות (emotions), ראו ס' מיל התייעלותיות (מהחיות ומישיה, השמיים) פרק ה).
7 המבקר האנגלי Shakespearean Tragedy (Hampshire, 1985) 225
8 If we were doomed to lose all: 1904
9 We were doomed to lose all: 1904

6 אם נביח כי נרשיבים שונים מחזרים ביניהם בשדה-התפועלה המשפטי, הרי שתחילתו בספרו של קאזון בכך ששירת האהבה אינו מוצא בדרך-כלל את מקומו בהשדה-הפרטי זה. אמ הנה ניסה להראות כיצד המדינה מסוגלת לגשר על המפדה הפרטיקה בין תחילתו הפרטי המוגזע על-ידי אהבת (נאליטואיאום) ובין התייחודן הציבורי המוגזע על-ידי יעילות (נאגואיאום) על-ידי שירת האלטרואיזם האוניברסלי למדינה, הרי שבמתנה שהמשפט אכן תינו המאפיין הכולל ביותר של ריבונות המדינה, אזי ריבונות המשפט לכליל אלטרואיזם מסווג המאפיין על-ידי האהבה גורמת לניתוח תפיסה זו של המדינה כמאחזת בין שני השדות. (יש לציין כי אף-על-פי שנועשה ניסיון לצדד מערכת המשפטית בקיחה מכל רגש על-ידי הנישה החוקלתינית המסורתית (utilitarian), למשל במערכת הפלילית, שהחיה משיעמי להעשה תוך התעלמות מן היסוד הנפשי של העברייין, צדין מיל, כהנצלה, מסביר את יסודו וביסוסו של המשפט במונחים של רשעות (emotions), ראו ס' מיל התייעלותיות (מהחיות ומישיה, השמיים) פרק ה).
7 המבקר האנגלי Shakespearean Tragedy (Hampshire, 1985) 225
8 If we were doomed to lose all: 1904
9 We were doomed to lose all: 1904

תרבותי ונשלטים על-ידי שירת שונה לחלוטין.⁵ בכספריי הקודמים, קאזון מציג תיאור ביקורתי של מערכות היחסים המורכבות שהמשפט מפנה עם פרסקייקה תרבותיות אחרות כבעבר, גם כספר זה כוללת תרומתו הייחודית של קאזון, הנמנית מלאחר אותם מקומות שהמשפט נכנע בהם לפרשנויות מתחרות לו של המציאות, וכתוצאה מכך משקף תכנות תרבותיות הייצוגיות לו, המתרחות דיוקא באיחורו של "המשפטי", לאמור באיחורה של אותה מערכת תרבותית ייחודית הפועלת על בסיסו של היגיון נפרד, המבטיע בית בעל משמעות.

ניסיון חלקי לנפק הגדרה לתופעה המשפטית יוביל, כך נראה, להגביתתה כמערכת כללים המושגתה על רצינונוליות אינסטרומנטלית. ככונ, המערכת מתאפיינת בניסיון להיצמר להכלים מוגדרים וקבועים מראש. כך, נקודת-האחיה של השירה המשפטית בעולם המציאות מצויה בקשלונן של פעולות אנושיות כ"חוקיות" או כ"בלתי-חוקיות" על-פי אותם כללים קבועים ומוגדרים. כללים אלה, הנרמזים כקבועים, אך הנוכחים שוב ושוב בהגדרה מחודשת, צוברים את הלימותם המשפטית בדרכים מנוונות. באופן כללי ניתן לדבר על תחלת-כחה המעניק לגייסימזיה, בסופו של יום, לכלל ולאופן שבו יש לדבוק בו. הגדרה זו מושתתת, בין היתר, על הנחתה שבבסיס המשפט צוטר היגיון המקדש צדק צוויני. האופן שבו הכללים קורמים עור וגידים, ולא התוכן הפרטי של כלל זה או אחר, הוא המשפטי בסופו של דבר על מידת הלגיטימציה שבה יוכח הכלל ועל קבלת העזרת-בגורתו המשפטית. אמת-המידה הנבחנת להגשמתו של אותו תחליף נתנת גם תן ממידה רבה של דיקנות, לאמור אין תן מבקשות לחורות על תוצאה כיוו או אחרת, כי אם על תוצך שיש ללכת בה על-מנת להניע אל אותה תוצאה.

ואהבה, שלא כמו המשפט, מקדשת דרכי פעולה שונות בתכלית, בבסיסה, כך נראה עומל "היגיון" שונה לחלוטין, אך שאיפתה דומה: להניע את האדם לפעול בדרך מסוימת – אותה ויחידה, במקום שבו המשפט מבקש לפעול על-ידי היגיון, המבוסס על סטנדרטים של סבירות ואובייקטיביות, והאהבה מוגיעת על-ידי היגיון רגשי המסרב לקבל כל הסבר במסגרת השירה המשפטית תכלילי (וכפי שנטען בהמשך, לא זו בלבד שאין לו כל חסבר במסגרת שירה זה, אלא שאין הוא יכול לקנות כל משמעות במסגרתו). רגשות הנפסים ביסוד סובייקטיבי שוחר, כחלק מיעולמו הפנימי של האדם המדיעיש: אין להם כל קיום כללי, שכן תונויותם מצויה בייחודם הפרטיני. קאזון מתאר את האהבה לא כרגש פרימיטיבי, אלא כפרידיגמה תרבותית,⁴ כדרך להשקיק על העולם. ככונ, האהבה אינה דבר-מה שניתן לחסבירו, אלא יש להחיות בו כדי להינין. האהבה שונה מהמשפט בעיקר באי-יכולתה לקבוע כללים אוניברסליים: אם ברגיל המשפט אמור לקבוע כללים כך שיוחלו באופן שווה על כולם, הרי שהאהבה מתאפיינת מיעם שבינה בקביעת סטנדרטים שונים למושאיה, אם אופיי תצורתי של תחוק הוא זה מתחייב את קיומו תכלילי,⁵ הרי שהאהבה מהותית מתאפיינת בקיום פריסקולרי.

5 P. Bourdieu "The Force of Law: Towards a Sociology of Judicial Field" 38
Hastings L. J. (1986) 805, 816
4 Kahn, supra note 2, at p. xiv
5 אם שחמשת במונת השאלה פן תצווי המאנטיאני, ראו עי קאניש תהנת יסוד למשפטיקה של המלדות (מהחיות שבינה תסיסטי) 78

המשפטי, ומתייב המשיגה מילולית על-מנת לתרגם ספרדי כוהנית היצונית לו. האופן שבו אנו מסוגלים להגיב במשפט לתובנות שישקבלו כליגיטימיות במסגרתו תלוי ביכולתנו לגסס אירועים באופן מילולי.¹³ כאשר תופעה מסוימת תורגם מכוללתו למלל אחת, היא מודרת למעשה מן השיח המשפטי, המשפט ושחקניו אינם מסוגלים להבינה, ובתוצאה מכך מתקשים אף לעמוד על "חוקיותה" במסגרת אמות-המידה המשפטיות.¹⁴ וניצוד מקומו של השיח האהב במסגרת המשפט מביא בהכרח לירי כישלון בהצגת ליגיטימיות משפטית לפעולות האהב במסגרת המשפט. שכן לא ניתן כלל להסבירן. האהבה, כמניע מוסרי נוסף הנכשר, נופכת על מהרה ל"דיפרנד" (*Differend*)¹⁵ במסגרתו של העולם המשפטי. הצרכת האהב במסגרת המשפט מאבדת את קולה, וכל טיעון על ביססה הופך לריק במסגרת השוה השליטי. אך קאזון מתאר כך את מקומה של האהבה בשיח המשפטי: ככזו שאינה מסוגלת להשמיע, ועל-כן נחזקת ומושמקת עד שיעצם הפגיעה בה אינה פגיעה באופן שבו פגיעה נתפסת בשיח ליגיטימי. לשון אחר: אין מדובר ביחסי כוחות גלויים בין האהבה למשפט שהמשפט מנצח בו, אלא למעשה בהתעלמות מוחלטת מחשיבותה של האהבה, אשר הפגיעה בה אינה פגיעה, שכן היא אינה דבר-מה המסוגל להיפגע – היא פשוט אינה מקיימת.¹⁶ שיח האהבה ומי שמונסה להשתמש בו הם במהותם רחוקים-רפאים ככל שהדבר נוגע לשיח המשפטי.

דוגמה ברורה ליוסר המשפטי של שיח האהבה במסגרת המשפטית ניתן למצוא בדבריה של קורדליה מייד בתחילת המחזה, כאשר היא מציגה את יוסר התחלת שבניסיון לתוכיח את אהבתה במשפט:

"I cannot heave / My heart into my mouth: I love your majesty /
According to my bond; no more nor less."¹⁷

קורדליה אינה מסוגלת לייצג את אהבתה במילים, ודבריה נעשים חסרי משקל לחלוטין. לעומתה, גוריל, שאינה מנצחת מאהבה כלל, מצליחה בנקל להגדיר את מקומה במשפט שאינה מנהל, וזוכה עקב כך במלכותו.¹⁸

- 13 לדין באופן שבו המשפט מושג תופעות היצונית לו ראו א' מלדמן "המדינה המוסיקלית מול המדינה ההתרחית: חלל ללא מקומות, וזמן ללא המשכיות" עיני משפט יש (תשס"ז) 717, 722-723.
- 14 א' בן-נפתלי, א' ברם ותי' תודוש "ארץ זה שוכנב אהב מעו...למען השמי" המשפט ה (תשס"א) 82, 65.
- 15 ראו תיחוסותו של עדי אופיר לספרו של ליוסר (Lycote) (*Le Différend*) בהאמר "זקוף סבל וגבולות השיח המוסרי בעקבות ליוסר" עיני מה (תשנ"ב) 149, 151.
- 16 בתקשור זה מציין במיוחד להתייך את המיתוס של בתי-משפט לאהבה בצרפת, אשר תכרו בפסע שובצו מחור "משרקה" (*Crime of Passion*), וזכו עקב כך נשים שראו את בני-הזוג בשמה של האהבה במסגרת משפטית זו, לפיכך, תוכנתה "האהבה" כך שתהווה טיעון משפטי ליגיטימי לפעולה, וכל שיותר גבית-המשפט הוא לעמוד על שיבה של אהבה זו ועל האופן שבו תאמה את ההגדרה המשפטית המבוקשת. ראו: H. Engel, *Crimes of Passion: An Unbinding Love at Murderous Love* (Ontario, 2001).
- 17 W. Shakespeare *King Lear* (London, 1961), 9.
- 18 דיון על הכוללת למשפט ולמושגי יחוג מגבולותיו של עיני זה, נכתבם אמר-כן בציטוט קצר מתוך אלס בארין המלך לירי:

ב. מה בין המלך לירי לבין משפט ואהבה?

נסיונו של לירי להלק את ממלכתו על-פי אמות-המידה של האהבה מתחיל כאומר שישירות אירועים מפנייגת לכהונה. בנותיו המלכות של לירי ערות לפער שנפטר, אך עשויות עצמן כאילו אינן מבהנות בו ומצויות על אהבתן לאביהן כדי לזכות בתמורה בולקים מהמשפחה. פעולה זו משתוות במובנים רבים את המייגין המשפטי הצרוני: אם תכליל המשפט נהפך כעת למכונן-האהבה", לא נותר אלא להשוות בין מדרת אהבתן לאהבתה של אותן תקינה, ולהלק את הממלכה בתאם. עדיין, המייגין המתחילי הוא זה שמולך, ואין אנו יודעים מי זוכה בממלכה בסופו של דבר. תבת השלישית, קורדליה, שרת גם היא לפער המלוכה, אך אינה מנסה, כמו אחותה הכיכרות, לגשר עליה. בסיודה זה היא מצויה כי האהבה אינה ניתנת לביטוי משפטי, וכל ניסיון לעשות כן ירוקן את משמעות האהבה מתוכנה. המלך אינו מביין את סענותיה של קורדליה ומגיש אותה מן הממלכה לגלות בצרפת (עשה מגורש גם האציל קנסי, אחדון נאמני, כאשר הוא מנסה להגן עליה).

למחר לעיין כי התנהגותן של בנותיו הכולרות של המלך מביעה הישב את העובדה שגם לזן כרוך כי שיח האהבה מודר מן השיח המשפטי. בהיעדרת של האהבה, תן משילות מאבדת את אדרת השלטון, וכך מנסרות אותו מכותו, ומתירות אותו צידים ועריה בליוויים והלעזיות של נאמני קנסי (המתופש) וליצן החצר – ואלה מושיטים באחו חסרי-כל. רק כעת, לאור שנקיעו מעלי בני המלכות והוא אינו אלא אדם צירום, בשרודם חסר כל אנטיסטים, תוכות ותכויות, המלך מביין את אשר הבינו בנותיו מייד – כי השלטון והכות למשל אינם מסוגלים להיות כפופים לאמות-המידה של האהבה.

בסופו של המחזה, לאור שהאחיות הגדולות, גוריל וריגן, מסתככות אף תן בינן לבין עצמן בשל היחודיות אחי ארמונו.¹⁹ (אף ששתיהן בשאות... כל מעגלי האהבה שהעיצבו על הסדר המשפטי נשבריים, יי המלך לירי מת לצד בתו קורדליה, גוריל וריגן הורגות זו את זו, ועמן מת גם ארמונה, שניסה לקרוא תיגר על הסדר המשפטי על-ידי נישול אחיו ואבי (אם כי לא מתוך רגש אהבה, אלא מתוך רגש שנאה). גלוסטר מת גם הוא, ונותרים בתיים רק איגו יורשו, קנסי נאמני של המלך והדוכס מאלבני, בעלה הנכבד של גוריל, הפועלים כעת לשיקום הסדר החוקי במדינה ולהתעמתו על כנו.

ג. מילים לא אומרות מאומן? על המשפט בממלכה של מילים

את שורשיה של המתת בין משפט לאהבה קאזון מתאר כנוכע מצעם אופיו של השדה

- 10 אדמונה הוא בנו הלא-חוקי של הולדור מולוסטר, אשר סופל על-לחשוא נגד אחיו, אדגר, ומגיע את אביו לנשלו מיושנתו, ואחר-כך אף גורם להחלת אביו ולעקידת ציניו.
- 11 שייקספיר יוצר כאן מציין מקבילת בוצר-אצפון לצלילה העקירת המראה כיצד נסיונו של האחיות להתעלם מהמסגרת החוקית של המישואין בשל רחשי האהבה שלתן גורם להרבתו תן של האהבה ותן של המסגרת המשפטית.
- 12 שי תודך "אני לא יודע איד לומר לך" סוף עונת התפוחים (1976).

והסוקן האהבה זה כלפי זה. כמוכונבים רבים, כך נראה, טיפודו של המלך ליר הוא טיפור המלמד כיצד ניתן לזלזל את האמת של האהבה ולדאוגה נכונה, או כפי שגודארד (Goddard) מתאר זאת, מדובר בדרמה של אדם שהתחזק בתחילה בכוחות ההאיה הפנייה, אך מבחינה מוסרית היה ציור, ובמקורו חנון, תוך שהוא חווה תחויות מאירות ורחבת, שהארץ את גשמתו האברדה, הוא מובל אל פתחה של התחבנה.²¹

כאשר ליר מבקש מברו גונריל להכריז על רגשותיה כלפיו, היא משיבה:

"Sir, I love you more than words can wield the matter. / Dearer than eyesight, space and liberty."²²

כאשר קנט מנסה להתערב לטובת קורדליה, ליר טוען: "Out of my sight". קנט מנסה ואומר: "See better, Lear, and let me still remain / The true blank of thine". "אשך ליר תפקד כמלך, ומשך" "eye". ולבסוף, נאמר לנו, ליר לומר "קראות טוב יותר". כאשר ליר תפקד כמלך, מעניין, כון בארונה של מנערת המשפט, אהבה של קורדליה כלפיו והנה סמיה מעניין, כון בממקמת מוחן לשדה האיה הלגיטימי שליו כושפ, ומשך, מוחן לשדה הפועלה הלגיטימי.²³ הסטודיה במחזה נובעת בריוק מן היסטוריים שנרדש ליר לחונת ומן האובדן המוחלט של חותו כשלישי, הכל כדי שיוכל לראות את העולם שלא דרך בועותיו של המשפט.²⁴

עוררנו של המשפט, תועמו זה ומן רב כאחד ממליו הנמגנים,²⁵ מופיע כאן בצורה שטרם נחשפו אליה, אם ברנלי אנו נוהגים להצדק את קיומו של הסדר המשפטי בהיעדר הפניה שליו, כי אז בעת מופיע עוררנו של זה גם כלפי אפשרויות אחרות להבנת המציאות, כמו זו שהאבה מציעה, עוררנו של המשפט משמש לפיכך הן הצדקה והצוננת לקיומו והן מנגנון פנימי לשיחורו. רק כך יוכל להמשיך לקרש את הגיונו והיותו על שפתו המשפטית, רק כך הוא ישאיר משפט.²⁶

21 אר מה לגבי האהבה? האם לא נאמר לנו תמיד שהאהבה ציורית גם היא נבוקודה זו

למשעה עורבים כחוש-השני יחסי "האחרות" שבין החיגיון שבבסיס המשפט לבין החיגיון שבבסיס האהבה. יחסים אלה, כך נדמה, הם המקור להיעדר היכולת לקיומם של השניים יחדיו; האהבה, כמו המשפט, ציורית גם היא לכל מה שחורג מהגיונה הפנימי. תאמה

H.C. Goddard *The Meaning of Shakespeare* (Chicago, 1951) 143-147

22 Shakespeare, *supra* note 17, at p. 6

23 בהקשר זה מעניין שבמשפט המנהל במחזה אחר, "הטורד מונגוויז", פורסיה (Portia) אינה דווח את המשפט, היא פועלת במטרה, היא מתעקשת להישאר בתחום, היא מתעקשת על מילוי כללי, זרק ומלנה, כמבטאים אהבה, אינם מחוץ למשפט. הם

היסרות הבסיסים ביותר שלו, ההכרחיים לקיומו: "And earthly power doth then show likest God's / When mercy seasons justice." W. Shakespeare *The Merchant of Venice* (Boston, 1879) 169

24 א פורקיייה "ביצוע-משפט" משפטיים כ (תש"ז) 9.

25 דמותו המוכרת של יוספייה, אקונה תבדק מוכות-החיגים, יכולה לשמש דוגמה

J. Resnik "Image of Justice" 96 *Yale L.J.* (1987) 1727, 1754

26 P. Nonet "In the Matter of *Green v. Rech*" 75 *Calif. L. Rev.* (1987) 363

ואופן שבו האמה של קורדליה, הנובעת משיח האהבה, אינה מצליחה למצוא את מקומה במשפט, לעומת זאת, ואופן שבו היעדר האהבה של גונריל נחפס באמת משפטית, מספקים לנו הצעה אפשרית לעבר גבולות השיח המשפטי.¹⁹ פועלת השערתו של עולם המציאות על-ידי המשפט, באמצעות ייצוג (representation) מילולי – כהצגים המציאות היחיד הקביל בשיח המשפטי – היא להשלים זו שיוצרת את "האמת" שהמשפט מתיימר לשקף, לדידו של המשפט, אותו ייצוג מילולי – אשר משמולה מובנת באופן אחיד לכל – משקף אויב-קייביות, הומוגניות ותפיסת שוויון, קווי: זיהווקו של המתבונן – השופט – מה-הרדיוש או האדם אשר לפניו, אשר כעת הם בבחינת מציאות מופשטת. אולם יכולתו של הייצוג המשפטי לקדם עמדה ניטרלית כלשהי, ששוקנו המשפט

בונים ממנה, מביאה בהכרח לירי עיוותה של תמונה המציאות, שהרי אין באפשרותו של הייצוג המשפטי, מצדם היתו ייצוג מילולי, לתאר באופן אותנטי את תמונה המציאות.²⁰ מלאתה של קורדליה אינו חשפות מאופן הן אינן מספקות למשפט כל אמת-יחידה עקבית למדוד בה את אהבתה. לעומתה ניצבת גונריל, שאינה מוגעת מתוך רחשי אהבה כלל ומצליחה להערים על המשפט באמצעות השימוש בהונוים משפטיים כביטוי ל"אהבתה". זו אינה אהבה, אך השיח המשפטי עיוור להבדל, ולפיכך אינו מסוגל להבחין בין אמת לבין שקר בדבריה של גונריל. כל יכולתו מסתכמת בודיוי אמינות משפטית בלבד, ומשכך, אין היא מסוגל לחתום את האהבה או את היעדרה.

זיין במקומה של האהבה במשפט מאפשר לנו לחשוב מחדש על אופניה של תדרה תרבותית. שלא כמו במקרי דפינד מודרניים, שהנפסות-עולם, מוסדות או פרטים מודרניים במסגרתם, בוטגיות האהבה עסקינו בהחלטה של "שפה" שלמה, דרך אחרת ל"ביטוי", כון שאינה משתמשת כלל במילים, נסיונו של המלך ליר לחלק את ממלכתו על-פי אמות-יחידה של אהבה, ולא של משפט, אינו צולח היות שהשיח השונה של האהבה אינו יכול להישמע אפילו כאשר המלך, השופט, מנסה להקשיב. למעשה, מטיב קאנון, כל עוד המלך השופט אינו שומע את האהבה, המשפט מצליח להתקיים, וכאשר הוא בכל-זאת מצליח לעשות זאת, הניגוד תכלתי-אפשרי בין השניים מביא אותו ואת הסדר המשפטי שהוא מגלים לכדי טריוק מעורבת, לכדי שיגעון.

אין להתפלא לפיכך כי במרחבו של המחזה משוכנעים דימויים כדבר יכולתו של הדימויים לראות וכרוב היעדרה של יכולת זו, חושך, אור, ראייה ועיוורון יוצאים ונכנסים תדיר בין מלחתי של המתכר, כאילו להדגיש את פתיחותם וסגירותם של שתי המשפטים

"When I use a word," Humpty Dumpty said in rather a scornful tone, "it means just what I choose it to mean – neither more nor less."
"The question is," said Alice, "whether you can make words mean so many different things."

"The question is," said Humpty Dumpty, "which is to be master – that's all."
L. Carroll "Through the Looking Glass" *The Best of Lewis Carroll* (New Jersey, 1987) 238-239

19 P.M. Rosenau *Post-Modernism and the Social Science: Insights, Inroad, and Intrusions* (New-Jersey, 1992) 97

20 Kahn, *supra* note 2, at p. 11

אך האם האהבה היא אכן כוונה האם רגשות האהבה שאנו מייצרים הינם פורטיים כל-יך, ייחודיים כל-יך רק לנו? האם לא תיתכן תפיסה אחרת של רגש האהבה, כזו שתתקף על-יך כעל תופעה כללית ואולי אף כעל תופעה קהילתית (Communitive)?²⁹ בהקשר זה ניתן להזכיר את רעיונותיו של מתיאזי אהר, סמואל בקט (Beckett), לגישתו, רגשות כאמבה, אשמה, פחד ותקווה אינם מוציאים את מקורם בפנימיותנו העמוקה ביותר, אלא הינם תוצאה של תכניה חברתית הממשעת את הרגשות, ובכך מציירת אותנו ברפרטואר רגשי ומחנכת אותנו כיצד להרגיש.³⁰ לגישתו, אהבתנו למינים מהם רגשותינו באותה דרך שבה אנו בוחרים את אמנותנו – על-ידי התלכדי תכרות המולידים אותנו להשפיע הערכים ההכרחיים המסובים אותנו.³¹ אך רגשות, לתכדיל המאמנות, אינם גלמרים באופן ישיר מהצגת טענות שונות באשר לעולם, בין איבטרוקטיות ובין קונקרטיות. רגשות גלמרים, בראש ובראשונה, דרך ספורים. הסיפורים משקפים את טבעם ומבנם של הרגשות ומלמדים אותנו מהי הדינמיקה שלהם.³² כאשר סיפוריים הם חלק בלתי-נפרד מעולמנו הפנימי, הם מצביעים את הדרך שבה אנו רואים את העולם ומבנים את רגשותינו לאורם. המסקנה המתבתשת מכך היא, איפוא, שבני-אדם לומדים להכיר ולחוש את הקיום האנושי, הולכה למציעה, דרך נרטיבות, ולפיכך קיומם של רגשות אינו מתנה בהלל נטיל ביטוי, כי אם דווקא בקיומן של מילים התצבתן במסגרת שית מיוחדת.

י. מעבר למשפט

מעבר לתהיות באשר לאופן שבו המשפט מדיר באופן כמעט אקזיברי, בתפעילו כות, את שית האהבה, אנו מצויים עצמנו מתמודדים עם שאלה בסיסית עוד יותר שקאות מתמודד צמה גם בכתיבו האחרים: מהי משמעותה של התוידה בסיסית עוד יותר שקאות מקבילים באמצעותה את הכרעותינו המשמעותיות ביותר כתורה אווושית? ובהתאם, מהי משמעותה של ההדרה הכותנית של אפשרויות הולפויות לקבלת אותן הכרעות ממש? בספרו *The Reign of Law*³² קאזן מתאר את המשפט כמנוגון המשמר סדר חברתי מסוים – מוציא כל פעולה פולישית מהפכנית, מהו גיטא, אך משמר את הפעולה הפולישית המתכנית האחרונה, זו שעל בסיסה כונו, מאדד גיטא. המשפט, כמנוגון המקביל את המתכנית האחרונה, נתפס כמייצג של תשית הפולישית על-אודות שלטון-החוק, ומגלם ככזה את המנוגון המדיר כל שית פולישית מתחרה.³³ בתוידה זו, אומב לנו קאזן, היא

29 Samuel Beckett *Molloy, Malone Dies, The Unnamable* (New York, 1955) 406
 30 לירן נוסף ראו כי בוקן תולדות המייצית (ג' אש תרמ"ב, 1996)
 31 M.C. Nussbaum *Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature* (New York, 1990) 287

32 P.W. Kahn *The Reign of Law* (New York, 1997)
 33 Kahan, *ibid*, at pp. 178-179
 34 אהר של המשפט: תהיקה, קאזן בוהן את משפעת התוידה כמנוגון מסוג זה, להבכר את תשכרים של "דיר המיסדים" על צדי הודר הנוכחית, על אופן התשירה המשפטית ועל הלגיטימיות שתלשטון באוצרות-זכרית זוכה בה. כל זאת, כאמור, מתוך נחת-ייסוד

עיוורת לכל משעה שהצדקתו המובילה הינה רעיונית. זו הסיבה בשלה נאמר כי האהבה עיוורת היא: לעיתים רבות היא אינה רעיונית או בת-הסבר מקובל. בעוד שהמשפט הקדש את כל מה שהינו רעיוני ואובייקטיבי ומדיר כל מה שהינו רגשי וסובייקטיבי, האהבה מפקיט בדיוק אותן שאיפות ממש, ומגדירה דווקא את המצוינות והשתלשנות כ"אהר" הוד התויעובי-לי.

אך האם אי-יכולתו של התויעובי המשפטי לחות את "האמת" של שית האהבה מותירה למשפט מה מביא לידי כך שהמשפט נכשל שוב ושוב בוטיון תרגומה של אמת האהבה בעוד אמירות אחרות, תויעוביות לו גם הן, מצליחות להוחרגם לשפה המשפטית בהצלחה ולקנות כך את מקומן כאמירות משפטיות? הסבר אפשרי יאהר שניתן אותה תגדרה פורמלית של המשפט שעמה פתחנו. אם המשפט אכן מכוסס על רעיון צורני, ולא על צדק מהותי תוצאתי, לא ניתן לעמוד על חוקיותה של פעולה שנושעתה רק בשל תכניהה ה"צורתי". אם הפעולה בה נקטנו כדי להעלות בהכשר משפטי אף אם תובילה לתוצאה שהמשפט תגדרים כמקובלים, לא תזכה הפעולה בהכשר משפטי אף אם תובילה לתוצאה צורית. זה המקום שבו המשפט אינו מסוגל להכיל את רעיון אהרית, הבנת המשפט כמערכת נורמטיבית המסוגלת לחות אך ורק מעשים וכוונות, תוך אי-התחשבות בתכלית, תדחה להלטיין את הנוגה של האהבה, המכוסס כולו על הוגשמה של תכלית תוך דויעה מוחלטת של פעולות המאופיינות בהצמדות לכללים צורניים להגשמה של רעיון, הגשמה תחרוגת מהתנוונותנו המקובלת בין צורה לתוכן, בין הלך ומתנה, ובעוד שהמשפט המציע הפסול געשה לתכלית מסוימת מקבלת עוד משני בעולם המשפטי הפורמלי: האמצעי הפסול לעולם לא יוכל להתדיק את המטרה. העולם המשפטי משתולל להכיר אך ורק בפעולה מתוך תובנה משפטית, וכך, תכליות באשר הן אינן יכולות לעולם להיות מוחאמות למטרה תפעולה המשפטית. כאשר תמלך ליר מנסה להכתיף את העולם המשפטי להויעובי של האהבה, רעיון האהבה מתנגש עם תחובה המשפטית המגודרת, מהנגש ובווושית מוזותם של רגשות האהבה ואופיים הפריטי-הייחודי מעלים, כאמור, שאלות עקרוניות ברכר ההתאמת האפשרית בינם לבין מתלכים שימושיים איבייקטיביים וכלליים. מפתחות, האהבה ממוקדת בקשריו הממשיים של האדם, תוך התמקדות בקשריו אל בני-אדם ואל עצמים קונקטיביים, קרובים לו. התפעילו רגשות, איך האדם שוקל את מושאם בצורה מופשטת, כאחד מני רבים, כפי שהשופט צושח אתה, בהחלת סטנדרטים של סכריות, למשל, אלא כמיוחד קרובים אליו, ומכילים מעין "התייחסות בנוף ראשון".³⁴ רגשותינו קושרים גשארים המוד המוסרי לפריטים המצויים בקרבתנו. הם אינם בתמים את העוד האנושי, או אפילו את הטבל האנושי, ללא משוא-פנים. אין זה מיכולתם לעשות כן.

27 אם תחבונו בקלישאה "All's fair in love and war", נגלה כי היא מתארת מושבה זו והטב. סטיואציות של מלחמה, כמו של אהבה, מייצגות תכליות (לגעת במלחמה) לאהוב אהבת אמת) שכל מעשה תמוכיל אליהן הינו חוגן (משמע צדק).
 28 מי קי נוסבאום צדק פואטי, הדמויין המסורתי והחריים הציעוריים (2003) 76-77. במסגרת מעיונה, נוסבאום מתמודדת עם טענה זו מהיבט שאינו משפטי. ראו שם, בע' 85.

המשפט באופן דומה לאופן שבו כל תפיסה פוליטית שהינה שונה מו שיצרה את החינוך המשפטי מלכתחילה מאוגדרת את המשפט.

התמודדות בין האהבה והמשפט מגיעה כאן לכדי גילוייה הבחיר ביותר: כשם שהפוליטיקה והכוח הם האמצעי היחיד לפתרון פדוקסן הדיכוטומי,³⁶ וכשם שהחינוך המשפטי נקבע בסופו של דבר על-ידי הכוח הממסך את החינוך בעמדה לקבוע מה הגיוני ומה סביר,³⁷ כך האהבה מבטיחה לייצר לנו אמת אחרת, שונה, ובמהלך זה מבטיחה לנו את החינוך המשפטי משלטונו. לשם כך נדרשות פעולות פוליטיות.

ואהבה מנסה לייצר אמת חלופית המבוססת על החינוך שונה מהחינוך המשפטי הקיים, זה התמונה על-ידי כוחו של הדיבור, כריי לעשות כן, האהבה צריכה למעשה להפעיל כוח פוליטי, ולא כוח משפטי. כשם שהמשפט מתיימר להיות אוניברסיטאי, כך שאינו מבחין בין אידיאולוגיות פוליטיות אלא מבריע על בסיס אמת המוגדרת על-ידי כאוניברסיטאי³⁸ (שבו, תוך שהוא מוכח לעצמו עליונות נורמטיבית) כך גם האהבה מחזיקה לגבי מצין סוג של פוליטיקה אלה הוא "כוח" שלא להתייחס.

השתקפותה של התופעה המשפטית בסיפורו של המלך ליר מהדהדת בעוצמה רבה כאשר אנו מהדהדים בטרגדיה אחרת, מוכרת לא פחות, שקדמה לה בכאלפים שנה. ב"אוריטיסיא" לאייטליקוס³⁹ אנו נוכחים לראות כיצד המשפט נלחם עם רגשות נקמה כריי לעצב ולייצר שית עצמאי משלו. אנו נוכחים לגלות כי המשפט משתמש בכוח ומפעיל אמצעים שנתפסו כבלתי-הוגנים כריי לכבוש לו מקום ככלי הלגיטימי היחיד להפעלתה של תוצאה הריבונית.⁴⁰ אך בעוד האוריטיסיא מטייגה במלך ליר דווקא משום שיש אנו הויים על הרגרות הקמורים של הנקמה, קאנו בורה במלך ליר דווקא משום שיש אנו הויים בטרגדיה הכרוכה באימוץ הריבונית על-דושתון האמוניווגלי. כאשר התרבות המערבית מאמצת את החינוך של אֶתְנָה והאלה הנולדת מאישו של אביה, ולא מורס אפי, על-דושתון הנוקמה של האֶרֶצִיּוּת (נבחרה של ג'יה, אלה האדמות),⁴¹ היא גם דוחה את האהבה אל מחוץ לטפחה המוסרית ומחליפה אותה בצדק קר ובחוק יבשי. כעבור אלפים שנה, הטרד המשפטי סופג שלטלה נוספת, ונכל זאת נותר על מכונו.

קאנו, מציג לנו את הטרדיה של המלך ליר באופן שבו התיאור הקאמיאני של

זאת אומרת שזאת היחיד שבו ניתן להצטרף בסופו של דבר (או למעשה בתחילתו של דבר) סדר משפטי כלשהו הוא הכוח הפיזי המהפני שהעניק למשפט את המכוח לקבוע אילו הם הערכים תשית בעלי הכוח הפיזי המהפני שהעניק למשפט את המכוח לקבוע באנגליה reasonable הוא גם הוגיו וגם סביר וגם שניים זהו. אין זה מקרה. ג'רא

שם זה המונח "לוגיון ריא", ר- common sense נקבע גם הוא על-ידי תפוליטיקה. ראו: 1363 (1984) *62 Texas L. Rev.* באהבה זה המונח "לוגיון ריא", ר- common sense נקבע גם הוא על-ידי תפוליטיקה. ראו: 1363 (1984) *62 Texas L. Rev.* המונח "לוגיון ריא", ר- common sense נקבע גם הוא על-ידי תפוליטיקה. ראו: 1363 (1984) *62 Texas L. Rev.*

דבר אמוץ של אידאולוגיה ליברלית קפיטליסטית.

המונח "מבין את האופן שבו משפט נבחרת ליברלית קפיטליסטית.

אפולון ששד את אֶתְנָה במקדש שנוסד על-שמה בעיר אטונה, וזו מהליטה בתמורה לנוג על-פי החינוך המשפטי ולא להיענות לדיקטת הנקמה של האֶרֶצִיּוּת. עם מתן השדה, אפולון מוסיח מההנהגה מוסרית ומקובלת, והכל כריי למונח המשפט.

לדין מקור יותר ראו "ב-נפול" המקים בו אנו צודקים" אמנת - כל הזקשים (תש"ט) 209-210.

בהירה שאנו צריכים להיות מודעים לה ולעליונותיה, בהרד זה ב"משפט", המדרה מתורת מערכות נורמטיביות המתחזקות בו, היא היא המגדירה טוב מכל את המשפט עצמו. והפדרה בין אהבה ומשפט נוצרת לא רק עקב אידיולוגיה של המשפט לובין את האהבה, אלא עקב אידיולוגיה של המשפט לובין לאהבה. אין כאן רק יחסי אחרות המייצגים על-ידי השיח המשפטי, אלא היעדר תוצא אפסיות להגיונו של המשפט לחוות את האהבה כריצון מנחה מלכתחילה, אם כפי שניסה קאנו לומר, המשפט מודד את התנהגותו של האדם לא על-פי המנחה שנוגה מנסה להגות אליה, אלא על-פי תכליתה הפנימית.⁴⁴ הרי שלאהבה כאינטוס תוצאי אין כל משמעות בישיח המשפטי. כך, האהבה אינה מודדת מן המשפט רק בשל אי-התאמתו לובין את שיחה האלים, אלא אף בשל אי-התאמתו של המשפט.

כישלון זה מוביל את המשפט לגיטיון לקנות לאהבה משמעותית. כאן המשפט מפעיל כוח ומחזקם רגשות לכללים, לאחד המשגותם של אלה, המשפט יכול לעצבם כרצונו בהתאם לשיח המשפטי המוכר לו. בצורה זו המשפט מתמודד עם האהבה ומכניע אותה פעמיים: ראשית, על דרך המשגותם של "סונדה" האהבה כמורכבים למשפט וככאלה שהוא מסוגל להתמודד עמם. משגות אלה מוצבים כעת לצד ערכים "אמוניטיים" אחרים, כגון נאמנות, אחריות וידידות.⁴⁵ שנית, המשפט שוקל באופן אוניברסיטאי כרייכיל את מכלול הערכים שלפניו, ודוחק דרך-קבע את אלה שיהא אהבה עומד בבסיסם.

אם ננסה לכתוב בשגיון, ודוחק דרך-קבע את אלה שיהא אהבה עומד בבסיסם. לתומודד כאן עם רציון תוציני בכל מובן להפסית המוחאזרת, נגלה כי המשפט מנסה למעשה המשפט אהבו כפי שכל אהבה או פעולה פוליטית מציבה בפניו. האהבה הפוליטית (האמה של האהבה), כפי שהיא באה לידי ביטוי במעשיו של האציל קניס, למשל, מביחה על עצמה כעל עיונה על האמה המשפטית, קניס מבין את חובתו להקד (האהבה) באופן המטייל עליו חובה שלא לציית לדבר המלך ולהישאר למרות היראת הירודיש, אף-על-פי שהמשפט (המלך) מנשיג את האהבה (תפוליטיקה) שלו במנותים של אי-ציות, ודל-כין כעברה (המלך) האמה של קניס, תאמה של קניס מבינה את המשפט באופן שונה מהאופן שהמלך וכבודיה. האמה של קניס, למעשה אל מוחץ לתחומי האמה המשפטית וחודגת לעבר מבין אותה, וככזאת, יוצאת למעשה אל מוחץ לתחומי האמה המשפטית וחודגת לעבר תפוליטיקה (ועל-כן המלך/המשפט מגרש את קניס מעליו).

המשפט קובע מהי האמה המשפטית בגבולות החינוך המשפטי הקיים. אך החינוך זה נקבע על-ידי תפוליטיקה שכוננה את המשפט. כך, כאשר קניס מנסה לקבוע אמה המשפטית" על בסיס החינוך אחר (במקרה זה החינוך של האהבה), הוא מאתגר בעצם את

שמערכת המשפט אינה מייצגת תופעה מוגנת באליה, וכי יש לחזקו להגנת המשמעותיות תפוליטיות תעלות באמצע מערכת משפטית טכרית. ראו: P.W. Kahn, *Legitimacy and History: Self Government in America* (New Haven, 1992).

קאנו: לעיל הערה 4, בע' 32.

ראו: 457 (1897) *10 Harv. L. Rev.*

של הולמס, אישים תפוליטים בעולם המשפט מבלאים את המונחים תהיל בחיובן משנתה בהתאם למקרה המונח לפניהם ובהתאם לנטיין תייתם, ולא על-פי עקרונות אוניברסיטאיים קבועים.

שער הליון

כמו באלבניה להפך חול לזהב
אדם הופך עצמו למשהו שאין
מצב השראת הטל הישנה רגש...
מצב בסיסי נותן רע שואף לרע לאפס
מצב טרנספורמטור שואף לטוב לאינסוף...
יונה וולף, מאמץ טרנספורמטורים

יערה אלון וגאם יער

המשפט והביקורת המוסט-מודרניסטית עליו מתכנסים גם יחד. בעוד הביקורת תוציג את האופן שבו המשפט אינו מסוגל להכיל תופעה אנושית כל-כך כאהבה על-אנושית רצינית-ליצית של כוח ותהגרה בין קורדליה לבין אחיותיה או בין גלוסטר לבין אדמונד, יתנוג המתאר וקאנטיאני את היות המשפט קורפוס רעיוני בעל אופי זה בדייקן, כך או כך, אינו נותרים עם מחידה תבלתי-נסבל של הפרדה האהבה מן החוק, מחידה של הדרת רגשות אנוש מן המשפט. מסקנתו של קאהן היא שההפרדה מחויבת מצדם מהותו של המשפט, אך בהתקיימות, המשפט מאבד דרכו אנושי חיוני. אנו נידונים לזיוות בעולם של משמעותו של המשפט היא הפרדתו מרגשותינו, בעוד אנו, כיצורים החיים בעולם של רגשות, איננו מסוגלים להתנתק מהם. הפרדה ותפוד אותנו למבונות של משפט, אך היעדרה יותרנו בלא משפט, ויירדד אותנו לתחום של יצורים.

והפתרון? הוא ימתין, כך נראת, לזיג שבו נשכיל להכיר במשפט לא כקבוע שבין המתמכות, המשמר את תולדותו תפוליטי הדיגיטלי,⁴² אלא כמערבת רעיונית גמישה המסוגלת להמאם עצמה גם למילוי תכליות, כך שנראה עצמנו לא רק כנתני של המשפט, אלא גם כשליטיו.

⁴² Kahn, *supra* note 32.